

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Постригач Надії Олегівни «Розвиток педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії (кінець ХХ – початок ХХІ століття)», подане до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Процес інтеграції України до європейського освітнього простору зумовлює необхідність вивчення та узагальнення досвіду організації педагогічної освіти зарубіжних країн, зокрема, Італії, Греції та Іспанії, а науково-історична рефлексія слугує основою його прогностичної екстраполяції в українську освітню практику. Суттєвою причиною посилення інтересу науковців до вивчення систем професійної педагогічної освіти у країнах Південної Європи є і активізація міграційних процесів, участі педагогічних працівників в європейських програмах мобільності, посилення культурних та економічних взаємовідносин тощо. Наявність позитивного педагогічного досвіду в Греції, Італії та Іспанії щодо ефективного вирішення проблем професійної підготовки вчителів у європейських масштабах потребує його накопичення і систематизації, оскільки може стати важливим джерелом для критичного осмислення та творчого використання прогресивних реформаторських ідей у вітчизняній педагогічній теорії та освітній практиці. Отже, аналіз педагогічної освіти як багатокомпонентного (національний та європейський) утворення, а також позитивних та негативних ознак і впливів різних чинників на розвиток педагогічної освіти в умовах європейських інтеграційних процесів посилює актуальність і доцільність проведеного Постригач Н.О. дослідження.

Дисертаційне дослідження Постригач Н.О. виконано відповідно до плану наукових досліджень відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України: «Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі» (2008–2010; РК № 0108U000699), «Компетентнісний підхід до підготовки педагогічного персоналу у зарубіжних

країнах» (2011–2013; РК № 0111U000189), «Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу та Сполучених 5 Штатах Америки» (2014–2016; РК № 0114U003166), «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу» (РК № 0117U001070) (2017–2019 рр.). Тема дисертації затверджено на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 3 від 30.10.2007 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 10 від 18.12.2007 р.).

Доцільність дисертаційної роботи Постригач Н.О. обумовлена потребою розв'язання соціально-педагогічних суперечностей:

– соціальним запитом держави на учителя-європейця нової генерації і традиційними підходами до його професійної підготовки, зумовленими повільною модернізацією освітньої системи та застарілими поглядами на роль і функції вчителя у процесі професійної підготовки;

– об'єктивною необхідністю у дослідженнях особливостей розвитку систем педагогічної освіти у розвинених країнах ЄС та відсутністю чітко визначених стратегічних напрямів розвитку педагогічної освіти в Україні;

– потребою врахування європейських тенденцій розвитку педагогічної освіти і недостатнім вивченням інноваційних напрямів оновлення змісту професійної підготовки вчителів в Україні;

– наявністю позитивного педагогічного досвіду в Греції, Італії та Іспанії щодо ефективного вирішення проблем професійної підготовки вчителів у європейських масштабах й рекомендується європейськими освітніми інституціями для розповсюдження та відсутністю його цілісного аналізу, системного узагальнення, теоретичного осмислення та практичної реалізації у вітчизняному науково-освітньому просторі.

У дисертаційній роботі Постригач Н.О. категоріальний і методологічний апарат, мету та завдання дослідження визначено адекватно його проблемі і

науково обґрунтовано. У відповідності із вимогами аргументовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет і методи наукового пошуку.

Дисертація має чітку структуру і логіку викладу матеріалу. Науковий рівень і достовірність результатів дисертаційної роботи Постригач Н.О. забезпечується використанням комплексу аналітичних методів, що відповідають специфіці історико-педагогічного дослідження. Достатньою і різноманітною з огляду на характер використаних матеріалів є і джерельна база дослідження: в цілому список використаних джерел включає 775 найменувань, із них 308 – іноземними мовами) Уведені до наукового обігу невідомі та маловідомі документи дозволили визначити тенденції розвитку педагогічної освіти Греції, Італії та Іспанії упродовж досліджуваного періоду, а отже розширено джерелознавче поле компаративістського напрямку історико-педагогічної науки. Це дозволило на основі системного підходу та андрагогічної парадигми, ключових ідей системно-хронологічного, синергетичного, історіографічного, соціокультурного, феноменологічного, антропоцентричного, аксіологічного, персоналістично-біографічного, компетентнісного, деонтологічного, акмеологічного підходів розкрити важливі аспекти наукової проблеми і обумовило новизну і теоретичний рівень дослідження.

Хронологічні межі дослідження визначаються суспільно-політичними зрушеннями, посиленням інтересу із боку уряду, науковців, педагогів і суспільства до розробки й вирішення у Греції, Італії та Іспанії проблеми педагогічної освіти як історико-педагогічного феномена наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Нижня і верхня хронологічні межі визначені об'єктивно. Територіальні межі дослідження охоплюють південно-європейські країни – Грецію, Італію та Іспанію, що, на думку дослідниці, мають схожі історичні витоки, спільні культурні та освітні зв'язки.

Варто зазначити, що значний масив використаних матеріалів у дисертації складають нормативні документи національних урядів цих країн, Міністерств освіти; навчальні плани факультетів початкової та дошкільної освіти Патрського

університету, університету Барселони, університету Венеції, інформаційні звіти, аналітичні матеріали, одержані від представників навчальних закладів країн та професійних асоціацій; програми навчальних курсів. Досліджено фонди Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського; Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського; Бібліотеки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України; систематизовано інформацію з мережі Інтернет, робочі матеріали та документи з питань освіти ЮНЕСКО; оригінальні матеріали Європейського фонду освіти (ETF, Турин), Міжнародної організації праці, освітні Internet-ресурси Британської ради; законодавчі та нормативні акти з питань становлення і розвитку педагогічної освіти в Греції та Україні тощо.

Набули розвитку уявлення про передумови еволюції педагогічної освіти у країнах Південної Європи та її перебіг упродовж досліджуваного періоду.

У дисертаційному дослідженні Постригач Н.О. вперше здійснено цілісний незаангажований науковий ретроспективний аналіз проблеми розвитку педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії наприкінці ХХ – початку ХХІ століття; становлення та розвитку педагогічної освіти нової якості у Греції, Італії та Іспанії під впливом соціально-економічних чинників, законодавчо-правових реформ, поглиблення інтеграційних процесів, окреслено причини правомірності єдиного підходу щодо здійснення порівняльного аналізу педагогічної освіти у названих країнах : 1) багаті історичні, схожі освітні та культурні традиції, що дозволяє їм відігравати провідну роль у галузі світової науки і освіти протягом кількох століть; 2) ініціатива (Італія) та активна участь (Греція, Іспанія) у процесі творення європейського простору вищої освіти; 3) значний практичний досвід у сфері професійної підготовки вчителів у нових соціокультурних умовах та адекватно реагують на виклики суспільства знань; 4) сучасні інноваційні зрушення у галузі педагогічної освіти, що впливають на глибинні та сутнісні основи педагогічної діяльності вчителя. При цьому застосовувалися такі авторські критерії: соціально-економічні й політичні зрушення як об'єктивні чинники проведення реформ педагогічної освіти Греції, Італії та Іспанії

упродовж кінця XX – початку XXI ст.; хронологія розвитку законодавчої бази у сфері педагогічної освіти Греції, Італії та Іспанії у досліджуваний період; особливості урядової політики цих країн в галузі педагогічної освіти, її мети, завдань, змісту, ролі світової та європейської спільноти в її розвитку.

Дослідниця незаангажовано схарактеризувала роль історико-педагогічного досвіду становлення систем педагогічної освіти Греції, Італії та Іспанії (кінець XX – початок XXI століття), зроблено спробу обґрунтувати етапи розвитку педагогічної освіти досліджуваних країн у форматі авторської періодизації. Н.О.Постригач виокремлює актуальні для сучасної педагогічної освіти тенденції у таких площинах: в аспекті формування системних знань про педагогічну діяльність, здатності підвищувати якість педагогічного процесу в школі засобами суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії «учитель-учень», гуманізації, демократизації, відкритості школи до оточуючого середовища, забезпечують потенційну можливість організації та реалізації подальшої науково-дослідницької роботи прикладного та фундаментального спрямування щодо обґрунтування концептуальних засад розвитку педагогічної освіти у контексті поглиблення європейських інтеграційних процесів.

Практичне значення дисертаційного дослідження Н.О.Постригач полягає у можливості впровадження його результатів в професійну підготовку студентів, які здобувають освітній ступінь «бакалавр», «магістр» спеціальностей, «Початкова освіта», «Освітні, педагогічні науки» (Педагогіка вищої школи) та слухачів педагогічних спеціальностей курсів підвищення кваліфікації. Матеріали монографії «Розвиток педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії (кінець XX – початок XXI століття): тенденції та перспективи», методичного посібника «Розвиток педагогічної освіти в Італійській республіці наприкінці XX – на початку XXI ст.» та програми спецкурсу «Тенденції розвитку педагогічної освіти у країнах Південної Європи на межі XX – XXI століть» використані для розробки та реалізації нових навчальних програм, спецкурсів та міні-семінарів з філософії освіти, загальної педагогіки та історії педагогіки, педагогіки вищої

школи, порівняльної професійної педагогіки із проблем розвитку педагогічної освіти за рубежом; при обґрунтуванні науково-практичних рекомендацій щодо можливостей адаптації прогресивних ідей педагогічного досвіду Греції, Італії та Іспанії; у процесі модернізації освітньої системи в Україні, розробки та читання лекційних і проведенні практичних занять з навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Філософія освіти» і вибіркового дисциплін (Історія педагогічної освіти у країнах Європи), при розробці концептуальних засад та нормативних документів у галузі неперервної педагогічної освіти, навчально-методичних комплексів тощо.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику підготовки майбутніх педагогів, при розробці навчальних програм та спецкурсів педагогічного спрямування у Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира, Мукачівському державному університеті, Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя, Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії, Хмельницькому національному університеті, Закарпатському інституті 13 післядипломної педагогічної освіти, Запорізькому національному університеті, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», ПВНЗ «Інститут екології економіки і права».

Основний зміст дисертації висвітлено у 92 публікаціях автора (85 – одноосібні), з яких 57 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема, 1 одноосібна монографія, 4 колективні монографії, 1 методичний посібник, 15 публікацій у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 6 публікацій в зарубіжних наукових виданнях), 35 праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Кандидатську дисертацію «Вплив нелетальних доз іонізуючої радіації і спіруліни на біохімічні та ультраструктурні показники стану сперматозоїдів та органів регуляції сперматогенезу щурів» за спеціальністю 03.01.01 – радіобіологія захищено в 2002 році у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Автореферат відображає зміст та рівень дисертаційного дослідження.

У цілому позитивно оцінюючи наукове дослідження Н.О.Постригач, слід висловити ряд зауважень і побажань щодо змісту дисертації та автореферату.

1. На нашу думку, залишається недостатньо обґрунтованою доцільність об'єднання у системному історико-педагогічному порівняльному аналізі педагогічної освіти саме у Греції, Італії та Іспанії.

2. Представлені основні поняття (ключові слова) дисертаційного дослідження є занадто уніфікованими і у достатній мірі не відображають специфіку даної проблематики. До того ж слід більш точно визначитися із узагальнюючою характеристикою країн Греції, Італії та Іспанії (південно-європейські країни, країни західної Європи), із суб'єктом дослідження (система освіти, система шкільної освіти, система педагогічної освіти, система професійного розвитку вчителів), із рівнями та формами педагогічної освіти тощо.

3. Методологічна модель порівняльного історико-педагогічного дослідження (с.20 автореферату) не є такою. Це пропонується авторкою універсальний алгоритм компаративістського аналізу.

4. Зазначаємо, що періодизація у змісті дисертаційного дослідження наводиться лише у параграфі 3.4, але суттєвої ролі як інструмент і основа порівняльного історико-педагогічного аналізу з метою виокремлення тенденцій у розвитку досліджуваного явища не відіграє.

5. У розділі 5 представлено імплементацію досвіду забезпечення педагогічної освіти у Греції, Італії та Іспанії (кінець ХХ – початок ХХІ століття), яка базується лише на принципі уніфікації, що спричиняє втрату національного і у розвитку педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії, і в Україні як суверенній державі.

6. На нашу думку, варто подати у додатках тексти документів, які стали ключовими на окремих етапах розвитку педагогічної освіти у Італії, Греції та Іспанії досліджуваного періоду, наприклад, «Зелена Книга Європейської педагогічної освіти» (2000), проєкт Європейської Комісії «Tuning» (Налаштування освітніх структур в Європі, 2000 р.), «Спільні європейські

принципи щодо компетентностей вчителя» (2005), «Покращення якості педагогічної освіти» (2007) проєкт Європейської Комісії «Курикулум педагогічної освіти в країнах ЄС» (2008–2010 рр.) тощо.

Висловлені зауваження не знижують наукової та практичної цінності дисертаційного дослідження Н.О.Постригач, яке виконане на належному науковому і практичному рівні.

Дисертаційна робота Постригач Надії Олегівни «Розвиток педагогічної освіти в Греції, Італії та Іспанії (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» є завершеним, оригінальним, чітко структурованим, самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 року, Постанова Кабінету Міністрів України № 656), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук із спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор

кафедри педагогіки та інноваційної освіти

Інституту права, психології та інноваційної освіти

Національного університету «Львівська політехніка»

 В.О.Вихрущ

Підпис засвідчую

Вчений секретар

Р.Брилинський